

NOTAT

Telefon 45 11 20 00
Direkte 45112084
Fax 4511 20 07
Mail psykiatri@regionh.dk
Web www.psykiatri-regionh.dk

Journal nr.: 200716957
Ref.: Ida Sørensen

Dato: 14. oktober 2011

Rammer for specialpsykologers funktion

Notatet beskriver de regler inden for hvilke specialpsykologer arbejder. Specialpsykologers funktioner i psykiatrien og børne- og ungdomspsykiatrien beskrives med udgangspunkt i uddannelsesbekendtgørelse og målbeskrivelser for specialpsykologuddannelsen.

1 Specialpsykologers funktion ifølge uddannelsesbekendtgørelse	1
2. Love og regler for specialpsykologers arbejde	2
2.1 Instrukser	3
2.2 Autorisation	4
2.2.1 Selvstændigt virksomhedsområde	5
2.3 Delegation	5
2.4 Lægers forbeholdte virksomhedsområde	6
2.5 Psykiatriloven	7
3 Specialpsykologers funktion	7

1 Specialpsykologers funktion ifølge uddannelsesbekendtgørelse¹

Specialpsykologuddannelsen er en fireårig videreuddannelse af autoriserede psykologer. Uddannelsens formål er, at specialpsykologen opnår viden og praktiske færdigheder inden for sundhedssektoren. Som bevis på gennemført uddannelse udsteder Sekretariatet for Specialpsykologuddannelse et af Sundhedsstyrelsen godkendt uddannelsesbevis.

Gennemførelse af uddannelsen fører til, at specialpsykologens funktionsområder i psykiatri eller børne- og ungdomspsykiatri omfatter følgende (citat fra bekendtgørelsen):

¹ BEK nr 1303 af 25/11/2010 Bekendtgørelse om specialuddannelse af psykologer i børne- og ungdomspsykiatri og psykiatri

1) Praktiske psykopatologiske kliniske færdigheder i forhold til patienter inden for børne- og ungdomspsykiatrien henholdsvis psykiatrien, herunder:

- at varetage klinisk psykopatologisk undersøgelses-, behandlings- og forløbsplaner
- at varetage psykopatologisk diagnostisk udredning
- at varetage psykologisk behandling
- at medvirke til sikring af formidling, vejledning og behandling med henblik på at fremme psykisk sundhed og forebygge følgevirkninger af psykisk sygdom

2) Medvirken til koordinering, samt tværfagligt og tværsektorielt samarbejde, herunder:

- tilrettelæggelse og koordination af udrednings- og behandlingsprogrammer i henhold til den fastlagte behandlingsplan
- fremme og sikre kontinuitet og sammenhæng i det samlede patientforløb, herunder sikring af at den psykiatriske patient og de pårørende informeres om behandlingsforløbet
- at fremme og sikre at den samlede indsats tager udgangspunkt i patientens og de pårørendes ønsker og ressourcer
- at fremme et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde vedrørende psykiatriske patienter

3) Kvalitetsudvikling og undervisning, herunder:

- at iværksætte og deltage i udviklings- og forskningsprojekter med fokus på indsatsen i relation til behandling af patienter med psykopatologiske tilstande, herunder at forholde sig kritisk analyserende til ny viden på området samt medvirke til implementering heraf
- at medvirke til at fremme og sikre den faglige kvalitet i behandlingsforløbene indenfor det pågældende område
- at medvirke ved uddannelse af psykologer indenfor psykiatrien, herunder psykologer, der skal uddannes til specialpsykologer i børne- og ungdomspsykiatri og psykiatri

2. Love og regler for specialpsykologers arbejde

Først gives en samlet konklusion af de lovgivningsmæssige rammer som specialpsykologers arbejder under i sundhedsvæsenet. Begrundelsen for konklusionen beskrives i underpunkterne.

Rammer for specialpsykologens arbejde

- Specialpsykologen arbejder ud fra de instrukser om ansvars- og kompetencefordeling, som afdelingsledelsen/centerledelsen på sygehuset har udarbejdet.

- Specialpsykologen kan, ved sit virke i sundhedsvæsenet, sidestilles med autoriserede sundhedspersoner.
- Specialpsykologen har et selvstændigt virksomhedsområde jævnfør § 2 i Bekendtgørelse om specialuddannelse af psykologer i børne- og ungdomspsykiatri og psykiatri¹.
- Specialpsykologen kan udføre opgaver inden for lægers forbeholdte virksomhedsområde, såfremt opgaverne er delegeret af behandlingsansvarlig overlæge.

Nedenfor gennemgås dele af reglerne vedrørende instrukser, autorisation, delegation og psykiatrilov, som danner baggrund for ovenstående konklusion om rammerne for specialpsykologers opgavevaretagelse. Det beskrevne er udpluk fra love, bekendtgørelser, vejledninger mv.

2.1 Instrukser²

Sygehusvæsenets opbygning og opgavevaretagelse er præget af en tiltagende kompleksitet med indførelse af avanceret teknologi, nye behandlingsmetoder og behandlingsmetoder, der kræver behandling på tværs af faggrænser og specialer. Denne kompleksitet sammenholdt med kravet om en effektiv udnyttelse af ressourcerne øger behovet for veletablerede rutiner med indbygget patientsikkerhed.

Et af redskaberne til sikring af dette er, at de enkelte afdelinger udarbejder entydige og relevante instrukser for patientrelaterede kompetence- og ansvarsforhold samt for relevante kliniske procedurer.

Instrukser er afdelingsledelsens forskrifter for, hvordan sundhedspersoner ansat i afdelingen skal forholde sig under givne omstændigheder. De omfatter:

Retningslinjer for ansvars- og kompetencefordelingen mellem sundhedspersoner.

Kliniske retningslinjer/vejledninger, som er systematisk udarbejdede anvisninger på, hvilke procedurer sundhedspersoner bør følge.

² Vejledning nr. 9001 af 20. november 2000. Vejledning til udfærdigelse af instrukser (Til landets sygehuse mv.)

Procedurer er patientrelaterede arbejdsgange og -processer i forbindelse med undersøgelse, behandling og pleje.

Det er afdelingsledelsens ansvar (den administrerende overlæge/oversygeplejerske), at der forefindes de nødvendige instrukser, og at de afspejler autorisationslovenes bestemmelser om omhu og samvittighedsfuldhed.

Den enkelte sundhedsperson har altid et selvstændigt ansvar for at udvise omhu og samvittighedsfuldhed i sit faglige virke.

Vejledningen om instrukser indeholder en række eksempler på, hvor afdelingsledelserne altid skal have udarbejdet instrukser. Dette vedrører identifikation af patienten og sikring mod forveksling, mærkning af diagnostisk materiale, identifikation af patient og lægemiddel ved medicingivning og sikring af forlig ved blodtransfusion. Øvrige instrukser kan forefindes og afhænger af lokale forhold.

Behovet for yderligere instrukser afgøres lokalt. Instrukserne kan blandt andet indeholde beskrivelse af opgaver og kompetence for personale under uddannelse.

Der er ikke i vejledningen om instrukser et eksplicit krav til, at der er udarbejdet instrukser for psykologers opgavevaretagelse. En beskrivelse af psykologers opgaver, ansvar og kompetence findes ofte i psykologernes stillingsbeskrivelser.

2.2 Autorisation

Psykologer autoriseres af Psykolognævnet der er nedsat at Socialministeriet.³

Specialpsykologer er derfor ikke autoriserede sundhedspersoner ifølge Bekendtgørelse af lov om autorisation af sundhedspersoner og om sundhedsfaglig virksomhed⁴.

Specialpsykologen kan dog, i sit virke i sundhedsvæsenet, sidestilles med autoriserede sundhedspersoner.

³ LBK nr 132 af 27/02/2004 Bekendtgørelse af lov om psykologer m.v.

⁴ LBK nr 1350 af 17/12/2008 Bekendtgørelse af lov om autorisation af sundhedspersoner og om sundhedsfaglig virksomhed

2.2.1 Selvstændigt virksomhedsområde

Autoriserede psykologer og hermed specialpsykologer har i sit virke i sundhedsvæsenet et selvstændigt virksomhedsområde. Dette ses af behandlingen af klager over autoriserede psykologers virksomhed inden for sundhedsvæsenet. Disse klager skal, jævnfør bekendtgørelse⁵, rettes til Sundhedsvæsenets Patientklagenævn.

2.3 Delegation

På sygehuse, klinikker, plejehjem og andre lignende institutioner har ledelsen ansvaret for, at der foreligger instruks for en fagligt forsvarlig tilrettelæggelse af delegeret virksomhed, herunder at medhjælperne er instrueret og oplært heri⁶.

Autoriserede sundhedspersoner kan delegere opgaver til andre såvel autoriserede som ikke autoriserede. Ved delegation har den sundhedsperson, der delegerer en opgave, ansvar for at sikre sig, at den person, der delegeres til, har kompetence til at udføre opgaven.

Sundhedsstyrelsen har udgivet en vejledning om delegation af forbeholdt virksomhedsområde⁷.

Delegation kan ske som:

- Konkret delegation, der vedrører behandlingen af en enkelt patient.
- Rammedelegation til en enkelt patient. Eksempelvis kan plejepersonale udføre undersøgelser og igangsætter behandling inden for en defineret ramme.
- Rammedelegation til behandling af en defineret patientgruppe. Eksempelvis kan sygeplejersker behandle patientgrupper på baggrund af en given instruks.

Delegation kan omfatte både forbeholdt og ikke forbeholdt virksomhedsområde.

⁵ BEK nr. 1448 af 15/12/2010 Bekendtgørelsen om ikke autoriserede persongrupper inden for sundhedsvæsenet, der er omfattet af Sundhedsvæsenets Disciplinærmyndighedsmyndighedsområde

⁶ BEK nr. 1219 af 11/12/2009 Bekendtgørelse af autoriserede sundhedspersoners benyttelse af medhjælp (delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed)

⁷ VEJ nr. 115 af 11/12/2009 Vejledning om autoriserede sundhedspersoners benyttelse af medhjælp (delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed)

Nedenfor beskrives lægers forbeholdte virksomhedsområde og hvilke områder, læger ikke kan delegere.

2.4 Lægers forbeholdte virksomhedsområde

Lægers forbeholdte virksomhedsområde er jævnfør autorisationsloven⁴ og bekendtgørelsen om benyttelse af medhjælp⁶:

- at behandle personer for veneriske sygdomme i smittefarligt stadium, tuberkulose eller anden smitsom sygdom.
- at foretage operative indgreb, som er defineret ved gennembrud af hud og væv og indførelse af visse former for apparatur i de naturlige legemsåbninger, undtaget er f.eks. termometer til temperaturmåling.
- at iværksætte fuldstændig eller lokal bedøvelse.
- at yde fødselshjælp.
- at anvende lægemidler, der kun må udleveres fra apotekerne mod recept.
- at anvende røntgen- eller radiumbehandling eller behandlingsmetoder med elektriske apparater, mod hvis anvendelse af uautoriserede personer Sundhedsstyrelsen har nedlagt forbud på grund af behandlingens farlighed.

Derudover nævnes en række områder som læger ikke kan delegere. Disse områder omfatter:

- Udfærdigelse af lægeerklæringer til offentligt brug. Undersøgelser der ligger til grund for udarbejdelse af erklæringen kan godt delegeres.
- Udfærdigelse af recepter.
- Beslutninger om iværksættelse, efterprøvelse mv. af tvangsforanstaltninger.
- Ligsyn og andre forhold vedrørende dødsfald.
- Kosmetisk behandling.

Sundhedspersoners virksomhedsområde kan beskrives af Sundhedsstyrelsen, men der foreligger aktuelt kun beskrivelser af det forbeholdte virksomhedsområde.

Sundhedspersoners virksomhedsområde er beskrevet i de forskellige uddannelsesordninger samt love, bekendtgørelser og vejledninger knyttet til disse. Heraf fremgår det, hvad sundhedspersonen har opnået kompetence til.

Ved afgørelser i klagesager sker der ligeledes en fortolkning af sundhedspersoners virksomhedsområde.

2.5 Psykiatriloven⁸

Som tidligere nævnt er vurderinger i forbindelse med tvang et forbeholdt virksomhedsområde, som lægen ikke kan delegere.

Derudover nævner psykiatriloven, at patienter, der indlægges, skal informeres af lægen om formålet med indlæggelsen.

3 Specialpsykologers funktion

Her beskrives hovedsagelig de patientrelaterede opgaver. Opgaver i form af supervision, vejledning og undervisning berøres kun perifert.

Specialpsykologens funktion beskrives med udgangspunkt i de funktionsområder, bekendtgørelsen om specialpsykologuddannelsen beskriver¹. Funktionsområdet uddybes på baggrund af Sundhedsstyrelsens godkendte målbeskrivelser for hoveduddannelsen i børne- og ungdomspsykiatri og psykiatri⁹. I notatet er udelukkende medtaget nogle af de kliniske kompetencer specialpsykologen opnår i hovedforløbene. En detaljeret beskrivelse af kompetencer fremgår af målbeskrivelserne.

Specialpsykologen varetager opgaver i forbindelse med indlæggelser, såvel akutte som planlagte, samt ambulante udredning og behandling på baggrund af afdelingens lokale instruks samt delegation fra behandlingsansvarlige overlæge i relation til forbeholdt virksomhedsområde.

⁸ LBK nr 1729 af 02/12/2010 Bekendtgørelse af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien

⁹

<http://www.specialpsykologuddannelsen.dk/files/Sundhed/Sundhedsplanlægning/Specialpsykologuddannelsen/2.%20Om%20uddannelsen/Målbeskrivelser/Målbeskrivelse%20for%20specialpsykologuddannelsen%20i%20psykiatri%20godkendt%20220311.PDF>
<http://www.specialpsykologuddannelsen.dk/files/Sundhed/Sundhedsplanlægning/Specialpsykologuddannelsen/2.%20Om%20uddannelsen/Målbeskrivelser/Målbeskrivelse%20for%20specialpsykologuddannelsen%20i%20børne-og%20ungdomspsykiatri%20godkendt%20220311.PDF>

Opgaver ifølge uddannelsesbekendtgørelse	Kompetencer ifølge målbeskrivelsen i hovedforløbet i psykiatri	Kompetencer ifølge målbeskrivelsen i hovedforløbet i børne- og ungdomspsykiatri
Varetage klinisk psykopatologisk undersøgelses- behandlings- og forløbsplaner	Kunne bidrage til udarbejdelse af behandlingsplan og sikre, at der er sammenhæng og kontinuitet i patientforløb.	I samarbejde med psykiater, patient og eller familie samt team kunne varetage udarbejdelsen af behandlingsplan på basis af diagnostiske formuleringer og alle foreliggende oplysninger.
Varetage psykopatologisk diagnostisk udredning	Kunne varetage psykopatologisk diagnostik og udredning herunder udføre relevante undersøgelser ved anvendelse af ratinskalaer, og psykologiske test. Kunne sammenholde resultaterne med psykiatriske undersøgelsesresultater og udarbejde testrapport. Kunne varetage sammenfatning af anamnesticke oplysninger og undersøgelsesresultater i diagnostisk formulering. Kunne vurdere behovet for lægelig vurdering af ordination/ændring af medicamentel behandling	Kunne foretage psykopatologisk vurdering af barnet/den unge ved anvendelse af testninger (ratingscales), interview og observationer. Kunne varetage specialiserede psykologisk og neuropsykologisk undersøgelse af børn og unge. Kunne varetage sammenfatning af anamnesticke oplysninger og undersøgelsesresultater i diagnostisk formulering. Kunne vurdere behov for supplerende undersøgelser såvel, psykologiske som lægelige.
Varetage psykologisk behandling	Kunne udføre psykoterapi af patienter inden for de vigtigste hovedafsnit af ICD-10's psykiatriske diagnoser med anvendelse af alle terapiformer og af min. 2 terapiretninger.	Kunne varetage psykologisk behandling af barnet/den unge. Behandlingen bygger på principperne i evidensbaseret praksis.

Opgaver ifølge uddannelsesbekendtgørelse	Kompetencer ifølge målbeskrivelsen i hovedforløbet i psykiatri	Kompetencer ifølge målbeskrivelsen i hovedforløbet i børne- og ungdomspsykiatri
Medvirke til sikring af formidling, vejledning og behandling med henblik på at fremme psykisk sundhed og forebygge følgevirkningerne af psykisk sygdom	Kunne anvende viden om risikofaktorer for udvikling af psykisk lidelse og adfærdsmæssige forstyrrelser.	Kunne bidrage til forebyggelse af psykiske lidelser hos børn og unge.
Tilrettelæggelse og koordination af udrednings- og behandlingsprogrammer i henhold til den fastlagte behandlingsplan	Ikke specifikt beskrevet	Ikke specifikt beskrevet
Fremme og sikre kontinuitet og sammenhæng i det samlede patientforløb, herunder sikring af, at den psykiatriske patient og de pårørende informeres om behandlingsforløbet.	Kunne varetage forståelig formidling til patienter og samarbejdspartnere om diagnosen og betydningen af denne.	Kunne informere patient/pårørende og samarbejdspartnere om forløb og formål med undersøgelse/behandling og sikre at informationen er forstået korrekt.
Fremme og sikre at den samlede indsats tager udgangspunkt i patienten og de pårørendes ønsker og ressourcer	Kunne inddrage patient og pårørende i udarbejdelsen og den løbende revision af behandlingsplanen også ved komplicerede forløb.	Kunne etablere, fastholde og afslutte en professionel relation til patient/familie. Kunne agere i henhold til gældende etiske principper.
Fremme et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde vedrørende psykiatriske patienter	Kunne anvende medarbejdernes ressourcer i tværfaglige teams og samtidig bidrage med egen faglig ekspertise. Kunne udvise forståelse og respekt i samarbejdsrelationer med kolleger/tværfaglige team samt eksternt.	Kunne etablere samarbejdsrelationer til interne og eksterne samarbejdspartnere, præget af viden om og respekt for den enkeltes faglige og personlige kompetencer.
Iværksætte og deltage i ud-	Kunne skabe ny viden: Ud-	Skabe ny viden

Opgaver ifølge uddannelsesbekendtgørelse	Kompetencer ifølge målbeskrivelsen i hovedforløbet i psykiatri	Kompetencer ifølge målbeskrivelsen i hovedforløbet i børne- og ungdomspsykiatri
viklings- og forskningsprojekter med fokus på indsatsen i relation til behandling af patienter med psykopatologiske tilstande, herunder forholde sig kritisk analyserende til ny viden på området samt medvirke til implementering heraf.	arbejde beskrivelse til forsknings-/kvalitetssikringsprojekt. Kunne identificere forskningsrelevante områder.	Kunne gennemføre afgrænset forskningsprojekt og eller kvalitetssikringsprojekt og /eller klinisk case studie.
Medvirke til at fremme og sikre den faglige kvalitet i behandlingsforløbene indenfor det pågældende område.	Kunne følge med i den nyeste viden inden for specialet, foretage litteratursøgning og kritisk vurdering. Kunne medvirke til at indføre ny viden i daglig praksis.	Holde sig ajour med den nyeste viden inden for specialet og kunne foretage kritisk litteraturvurdering. Kunne medvirke til at indføre ny viden i daglig praksis.
Medvirke ved uddannelse af psykologer indenfor psykiatrien, herunder psykologer, der skal uddannes til specialpsykologer i børne- og ungdomspsykiatri og psykiatri.	Kunne undervise og vejlede psykologi- og medicinstuderende, yngre kolleger og andre faggrupper i form af struktureret undervisning/vejledning. Kunne udnytte læringsmuligheder i hverdagen.	Formidle faglig viden til kolleger og andre faggrupper. Undervise og vejlede psykologistuderende, psykologer på vej til autorisation eller specialpsykolog samt andre faggrupper.